

Tale for General Bjarne Øen på hans 95 års fødselsdag 6. november 1993

Av Jens Chr. Hauge

Gratulerer hjerteligst med dagen og med alderen. Det er jo en prestasjon i seg selv, i tillegg til alle de andre, å bli 95 år. Jeg begynner denne talen med et ærbødig bukk.

Det er 50 år siden vi traff hverandre og begynte å arbeide sammen. Jeg vil gjerne gå igjennom noen høydepunkter i disse 50 år og forsiktig forsøke meg med noen karakteristikker av fødselsdagsbarnet, for å bruke et høyst passende uttrykk.

Bjarne Øen sa en gang til meg: «Det er ikke så mange som vet, og gir meg kredit for at det var jeg som fant Fornebu flyplass. Oslo skulle ha en ny flyplass. Jeg var formann i en komite. Vi rotet mange steder. Det var jeg som så at der ute på Fornebulandet, med fjellknauser og små vann, skulle flyplassen ligge, og det var der den ble bygget.» Bjarne Øen har rett til å kalle Fornebu *sin* flyplass. Han var jo også den første flyhavnsjefen der. Dette var i 30-årene både for Norge og for Øen. (Det er så greit med Øens alder. Ta årstallet og legg til to, så har du til enhver tid Bjarne Øens alder.) Det var en fremragende flyplass Bjarne Øen fant på Fornebulandet. Den har tjent Oslo, og den har tjent norsk luftfart vel. Den vil nok vare inn i et nytt århundre, og da vil Øen som innstiftet Fornebu flyplass være over hundre.

Når vi først snakker om Fornebu, må det nettopp i denne krets være riktig å minne om en annen begivenhet knyttet til Fornebu som vi ikke riktig visste om, og som norske flyvere lenge ikke fikk kredit for. Jeg tenker på den innsats Hærens jagerving, under Munthe-Dahls ledelse, gjorde i kamp mot den første bølge av det tyske luftangrepet mot Oslo 9. april 1940. Det var først i 1990, med Cato Guhn-

feldts store bok at denne feil i historie-skrivningen ble reparert. Øen var ikke knyttet direkte til jagervingen, men det var Hærens flyvåpen, Øens flyvåpen.

Mange av pionerene i norsk luftforsvar kom fra Marinens flyvåpen og Horten. Det gjaldt Riiser-Larsen og Omdahl, Lützow-Holm. Pionerene Øen og Bernt Balchen kom fra Hærens flyvåpen og Kjeller. Øen hadde gått Hærens krigsskole på forhånd og ble i realiteten sjef for Hærens flyvåpen da krigen kom. Da var han 42 år, en rank, flott kar, med en anelse reservasjon i sitt vesen. Hans ansikt bar merker av at han ti år tidligere, i stedet for å hoppe ut av en Fokker som var begynt å brenne, landet den, for å redde de to flysoldater som ikke hadde fallskjerm.

Det var ikke lett å være norsk flyvåpen under felttoget i 1940. Viktig var

det at sjefen for Hærens flyvåpen fikk så mange av flyverne over til England allerede i begynnelsen av mai. Der ville han bygge opp et nytt norsk og alliert flyvåpen. Han skrev et memorandum om dette til regjeringen i London 17. juni 1940. Det var fylt av stille, men intens fighting spirit, og var krigsinnsats av første orden. Hør hans ord:

«... For de norske myndigheter maa det vaere av avgjørende betydning aa manifestere overfor verden og ikke minst overfor befolkningen i Norge at kampen skal fortsette. Det er bare en slik linje som rettfærdiggjør vaart ophold utenfor Norge.

Men utad vil en ikke oppnaa meget ved at vaare folk enkeltvis gaar med som frivillige i de allierte styrker. Det bør vaere norske enheter som viser vaare farver og som vil staa igjen naar

seieren er vunnet og opgjøret skal skje.

Betydningen av det kan neppe overvurderes. Og det er nødvendig hvis vi skal ha haap om at motstandsviljen skal holde sig hos folket hjemme.

Stillingen er slik at det i saerlig grad egner sig for flygeavdelinger aa representerte flagget i kamp, fordi:

1. Vi har et relativt stort antall vel-trente flygere.
2. Vi har bestilt materiell som snart skal leveres.
3. Selv et mindre antall flygeavdelinger vil paa grunn av sin natur faa en viss selvstendig stilling paa slagmarken.
4. Det har betydning at vi kan virke med et vaapen som i denne krig tydelig har vist sin avgjørende rolle i forsvaret.»

Britene sa «No, thank you». Var det «not invented here?» Var det militærbyråkrati? Var deres alternativ at norske flyvere kunne melde seg som frivillige i RAF? Jeg vet ikke. Det var kanskje heller ikke så lett for britene å forstå dybden i den norske motivasjonen. Øen fikk lov til av regjeringen å prøve seg i Frankrike. Svaret der ble «Oui, M. Øen.» Men like etterpå falt Frankrike. Det ble i Canada at et nytt norsk flyvåpen skulle bli til.

Om Øen ikke hadde gjort annet enn dette, så hadde han likevel gjort en historisk gjerning.

Da den norske forsvarsledelsen i London ble omorganisert i 1942, ble sjefen for Hærens flyvåpen, Bjarne Øen, samtidig sjef for FO4, som skulle samarbeide med britenes SOE om den militære innsatsen i det okkuperte Norge. Kanskje var dette et overraskende valg? Særlig for dem som ikke er klar over at «En flink mann er en flink mann hvor man setter ham.»

Det er ikke lett å samordne, det var ikke lett å samordne den gang heller. Det var motsetninger mellom hjemme og ute og mellom briter og nordmenn. Det var motsetninger som kunne og skulle overvinnnes, og som ble overvunnet.

Våren 1943 dro Øen til Sverige for å treffe Milorg og drøfte retningslinjene for arbeidet i det okkuperte Norge. Han hadde med seg Jacob Schive, en Milorgpioner, som var kommet til London på et tidlig tidspunkt. Fra Norge kom Vladimir Hansson og Jens Chr. Hauge. Fra Stockholm kom Ole Berg og Lasse Heyerdahl Larsen. Det ble et velsignet møte. Det ble et konstruktivt møte som la et grunnlag for arbeidet og samarbeidet, som vi stort sett kunne bygge på til krigens slutt. Møtet fant sted i Kjøpmannabro ved Väneren i forståelse med den hemmeligste del av den svenske forsvarsstab.

Jeg hadde aldri sett Bjarne Øen

før, og jeg tror ikke han hadde sett Jens Chr. Hauge. Jeg møtte en militær fagmann som var preget av litt kjølig saklighet. Jeg ble i grunnen lettet. Milorg skulle jo gjøre det som det var militær mening i. Her kom en mann som var talsmann for norske og allierte militære myndigheter, og som kunne fortelle oss om dette. Entusiasme og engasjement hadde vi selv. Øen representerte den kjølige militære saklighet og de militære myndigheter. Jeg var den gang 28 år gammel jurist. Jeg forsto meg ikke så mye på militære saker, men jeg forsto at entusiasme ikke kan erstatte realiteter, hverken i fred eller i krig.

Jeg vil ikke bruke tidens sjargong å si: «Nå ble *alt* så meget bedre.» Men det var skapt en ny situasjon. Vi hadde lært hverandre å kjenne og tatt inntrykk fra hverandre. Det var lagt et grunnlag for samarbeid og tillit.

Den positive utviklingen gikk videre under mine besøk i England i 1944. Da var jeg en ganske langvarig gjest hos Øen, både i hans hovedkvarter og i hans hus ute i Hampstead, Nevil drive 2. Det er visse adresser man ikke glemmer så lenge man lever. Der bodde Øen sammen med sine flykamerater og noen av sine medarbeidere i FO. Der var bombeflyveren Johan Christie, som ble min nære venn etter krigen. Der var jagerflyverne Helge Mæhre og Tufte Johnsen. Der var også dansken Birksted, som var en førsteklasses jagerflyver i det norske luftforsvaret. Der var Leif Tronstad fra FO4, en fremragende nordmann og frihetskjemper. Ved bordet her i kveld er til stede en av dine kvinnelige medarbeidere i FO4. Hun het den gang Liv Grannes.

I London var det krig med bombesnell av V1 og V2 og med allierte fly i luften. Her var alvor, men her var også mye god latter.

Hvor jeg kom, til Forsvarsdepartementet og forsvarsminister Torp, til britene, general Thorne i Skotland og oberst Wilson i London, fornemmet jeg den tillit de hadde til Bjarne Øen og den respekt han nød. Bjarne Øen var et vesentlig aktivum for Norge.

I februar 1945 reiste Øen i største hemmelighet hjem til det

Daglig renhold
Vinduspuss
Bygg- og hovedrengjøring
Fasade - industrirenhold
Høytrykksrengjøring
Liftutleie
Oppskuring og boning
Tepperens
Gardinservice
Håndkleservice
Arbeidstøyservice
Matteservice
Salg og utleie av gardiner

Vi har erfaring fra
bransjen i mer enn 25 år

Kontakt oss:
22 27 79 00
-for bedre trivsel

TRIO RENGJØRINGSKOMPANI A/S

HØYENHALLVN. 2, P. BOKS 145-BRYN, 0611 OSLO TLF. 22 27 79 00

okkuperte Norge over Sverige, og med snekke over fjorden. (Det er en misforståelse når Guhnfeldt i Aftenposten i dag skriver at han kom i fallskjerm.) Krigen gikk nå mot slutten. De norske hjemmestyrker – hans styrker – skulle få en viktig oppgave ved norsk frigjøring. Øen kjente at han bar et tungt ansvar. Han ville besøke Milorg på åstedet, an Ort und Stelle, og se med egne øyne hvem hans folk var, og hva hans hjemmestyrker dudde til. Det var en meget dristig reise, en meget risikabel reise, på kanten av det forsvarlige fra et sikkerhets-synspunkt. Øen hadde hellet med seg. Det er en *egenskap* å ha hell, Jeg tror jeg har lov å si at det han så i Vassfaret og andre steder, overbeviste ham om at Hjemmestyrkene som Milorg nå het – selv om de var irregulære som det heter i militær-språket – likevel var militære styrker, og at investeringen som de allierte hadde gjort, ikke var noen feilinvestering.

Av ærefulle grunner egnet Bjarne Øen seg ikke til illegalt arbeide. Arrene etter brannsårene i hans ansikt gjorde ham lett å kjenne igjen. Han vandret nå allikevel gjennom Oslos gater, men

han sørget riktignok for å bruke et stort lommeørkle meget flittig når det var folk i kommingen. Forkjølet har man jo lov å være, selv i okkupert område.

I de siste måneder av krigen foregikk en omfattende og livlige korrespondanse over det hemmelige radiosamband som nå var utbygget til stor kapasitet. Jeg skal ikke gå så meget inn på den saklige side av dette: Peik ga Lita vidtgående fullmakter; Eisenhower ga Edel i oppdrag å underrette den tyske øverstkommanderende, Bøhme, om de frekvenser han skulle bruke om han ønsket å kapitulere. Lita ønsket å høre Peiks vurdering av situasjonen. Sikka svarer: «Deres vurdering like god som vår.» De instanser som inngikk i denne korrespondansen hadde kanskje grunn til å være misfornøyd med sine dekknavn. Regjeringen het Peik, Hjemmefrontens Ledelse het Lita, Bjarne Øen het Sikka. Det var vel i grunnen bare jeg som kunne være tilfreds med mitt dekknavn. Det var Edel.

Forsynets veier er uransakelige. Etter krigen havnet jeg i Forsvarsdepartementet etter Oscar Torp. Øen ble etter kort tid sjef for Luft-

forsvaret etter Riiser-Larsen, og medlem av Den militære Sjefsnemnd. Han var i den stilling en nær og høyt aktet rådgiver for regjering og forsvarsminister under forhandlingene om norsk medlemskap i NATO.

Sjefen for Luftforsvaret og forsvarsministeren omgikkes også privat som venner. Jeg var så heldig at jeg lærte Nina Øen å kjenne, hans første hustru som døde så altfor tidlig. Hun hadde vært en fryktløs hjelper i det illegale arbeidet i Norge under krigen, før hun måtte dra til Sverige. Jeg minnes ennå hennes charmerende humør og hennes sangstemme.

Mens jeg gikk ut av Forsvarsdepartementet i 1952, fortsatte Øen sin vei mot toppene. Han ble norsk forsvarssjef og høyeste norsk militær talsmann i NATOs militære apparat, respektert i alle kretser. Jeg skal ikke prøve å følge ham i disse funksjoner, men jeg vil gjerne gjøre en sammenfatning før jeg slutter. Når et menneske, slik som Øen, forener i seg, i den grad, klokskap, mot og karakter, da gir det simpelthen tro på menneskeheten.

□

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★
**STØTT
 VÅRE
 ANNON-
 SØRER**

**NORSK
 MILITÆRT
 TIDSSKRIFT**